

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВА І ПРОЦЕСУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ
СИСТЕМИ**

УДК 343

Цвітана Сергіївна БАРАНОВА,

викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6559-3551>

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ**

Досягнення в трансформаційних процесах, що тривають в українському правоохоронному секторі – протидія домашньому насильству – це політика, що, перш за все, спрямована на захист сім'ї та викорінення будь-яких проявів насильства, а отже вона є невід'ємною гарантією суспільної безпеки.

Досить тривалий час в Україні ставлення до домашнього насильства залишалось суто «домашнім», а суспільство переважно закривало на це очі. Майже сімнадцять років діяв закон «Про попередження насильства в сім'ї», який передбачав заходи та повноваження органів державної влади у запобіганні та реагуванні на факти застосування фізичної сили в родині. Однак, в реальному житті постраждалі члени сім'ї та діти частіше залишались сам на сам із домашнім терором, і ніякої дієвої реакції від державних органів, як правило, не було. Чому так відбувалося? Причин такої ситуації чимало – недостатня законодавча регламентація, страх потерпілих звернутися за допомогою, відсутність реагування, насамперед, з боку поліції, складність фіксації та доведення факту насильства. 2017 рік став переломним у питаннях прав людини не лише в Україні, а й у всьому світі. Слова «фемінізм» та «насильство» стали найбільш запитуваними у пошукових Інтернет-системах. Намагаючись вирішити проблему домашнього насильства, у грудні 2017 року Верховна Рада ухвалила закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в якому запропоновано новий підхід (із використанням європейських стандартів) до боротьби з цим негативним явищем у суспільстві. Відразу ж після цього парламент ухвалює закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набув чинності 11.01.2019 року. Саме цей закон передбачає кримінальну відповідальність за домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або

близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, та передбачає позбавленням волі на строк до двох років (1). А вже 10 жовтня 2018 року розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено «Концепцію Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року». У зазначеній Концепції Уряд акцентує увагу на тому, що домашнє насильство та насильство за ознакою статі є проявами порушень прав людини та основними перешкодами забезпечення гендерної рівності. Домашнє насильство є однією з найгостріших соціальних проблем, від якої страждають як жінки, так і чоловіки. Найбільш вразливими є жінки та діти. До групи підвищеного ризику потрапляння в ситуацію насильства належать особи з інвалідністю, люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи, жінки із сільської місцевості. Насильство негативно впливає як на фізичне, так і на психічне здоров'я постраждалих осіб і може призвести до інвалідності чи летальних випадків унаслідок отримання тяжких тілесних ушкоджень, не сумісних із життям, вчинення суїциду. У 95 відсотках випадків розлучень сімейних пар причиною є домашнє насильство (2).

Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року повинна стати стратегічним документом для практичного застосування згаданого закону. Її виконання має призвести до зниження рівня домашнього насильства, насильства за ознакою статі та забезпечити захист прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

Що ж маємо на сьогодні? Звісно, неможливо не помітити прогресивні зміни та позитивні результати в секторі безпеки у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, протидії та запобігання випадків домашнього насильства. Важливо також те, що ми нарешті маємо статистику по вчиненню домашнього насильства, якої раніше навіть не було. На робочій зустрічі 03.10.2019 року у своєму звіті заступник начальника Управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції Андрій Лабунь зазначив, що упродовж п'яти місяців 2018 року до поліції надійшло 50,1 тисячі заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством. За вказаний період поліцейськими виявлено 43,4 тисячі адміністративних правопорушень за фактами вчинення домашнього насильства. Відтак до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП притягнуто 33 618 осіб. Крім того, майже 8 тисяч осіб вчинили порушення повторно. З початку роботи мобільних груп пілотного проекту «ПОЛІНА» здійснено майже 3,3 тисячі виїздів за повідомленнями про факти насильства в сім'ї (3).

У висновку слід зазначити, що під впливом загальносвітових тенденцій протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі українське законодавство зазнало суттєвих змін. Безперечно, у контексті поліпшення захисту прав і свобод людини з боку держави зазначене можна вважати вдосконаленням законодавства. Особливо слід відмітити пілотний проект з

протидії насильству в сім'ї «ПОЛІНА», який є одним з успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству.

Список бібліографічних посилань:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-1>.

2. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80>.

3. Гордон. Газета онлайн. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/localnews/-protjagom-p-jati-misjatsiv-2018-roku-do-administrativnoji-vidpovidalnosti-pritjagnuto-33-tis-osib-za-nasilstvo-v-sim-ji-politsija-252644.html>.

УДК 343. 982. 3

Аліна Едуардівна ВОЛКОВА,

завідувач сектору дактилоскопічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Сумського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, кандидат юридичних наук

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4383-6433>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Ефективність роботи процесу розкриття і розслідування злочинів багато в чому визначається вмінням учасників кримінального судочинства використовувати спеціальні знання в галузі науки й техніки (1), а також від правильного вибору тієї чи іншої форми їх застосування. У криміналістиці під формою використання спеціальних знань розуміють зовнішній прояв їх суті, що зумовлена їх змістом та знаходить своє практичне відображення під час розслідування злочинів (2). Однак практика свідчить, що ефективність застосування спеціальних знань не завжди відповідає цілям і задачам діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Внаслідок реформування в системі МВС України до органів досудового розслідування включені сектори техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій, а Експертна служба МВС стала структурно відокремленою установою, яка підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України, а не органу досудового слідства (поліції). У результаті таких змін слідчі підрозділи, що увійшли до складу центрального органу виконавчої влади – Національної поліції, та система державних спеціалізованих установ Експертної служби МВС втратили організаційний зв'язок, їх службові взаємовідносини тепер будуються виключно у формі взаємодії.

Проаналізувавши роботу органів досудового розслідування Національної поліції, можна виявити тривожні тенденції, які почали складатися у галузі використання спеціальних знань, які призводять до низьких показників у розкритті та розслідуванні злочинів. В організації взаємодії НДЕКЦ МВС зі слідчими підрозділами Національної поліції з'явилася низка проблемних питань,